

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania P. [...] spółki jawnej w P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem zainteresowanego J. M.
o podleganie ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 20
lutego 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od odwołującej się spółki na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 11 kwietnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, że J. M. jako osoba wykonująca u płatnika składek P. [...] Spółka jawna w P. pracę na podstawie umowy o świadczenie usług podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach wskazanych w decyzji.

Wyrokiem z dnia 25 października 2016 r. Sąd Okręgowy w S. oddalił odwołanie płatnika od powyższej decyzji (pkt I) oraz zasądził od P. [...] Spółki

jawnej w P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zwrot kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 11 stycznia 2018 r. oddalił apelację płatnika od wyroku Sądu pierwszej instancji (pkt I) oraz zasądził od P. [...] Spółki jawnej w P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zwrot kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt II).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku pełnomocnik odwołującej się spółki zarzucił naruszenie prawa materialnego polegającego na: a. niewłaściwym zastosowaniu art. 734 § 1 k.c. i art. 750 k.c., przez oparcie rozstrzygnięcia w sprawie na wymienionych przepisach w sytuacjach, w których sporne umowy nie miały charakteru umów starannego działania czy też umów o świadczenie usług, zaś poszczególne umowy nazwane umowami o dzieło były wykonywane przez wykonawców w warunkach i według kryteriów typowych dla umowy o dzieło, a wolą stron było ukształtowanie stosunku prawnego jako umowy o dzieło. W konsekwencji niewłaściwie zastosowano art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 4a, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 36 ust. 1, 4, 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; b. błędnej wykładni art. 627 k.c., przez przyjęcie, że powierzenie konkretnej „pracy” - zadania według parametrów i specyfikacji określonych w dokumentacji projektowej tzw. Karta Zmian stanowią jedynie część składową finalnego rezultatu, co wyklucza możliwość zakwalifikowania takiej umowy jako umowy o dzieło; c. błędnej wykładni art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., przez pominięcie w wydawaniu rozstrzygnięcia roli i znaczenia przywołanych przepisów, woli i zamiaru stron wyrażanych w poszczególnych umowach o dzieło, jako umów rezultatu, za którego to osiągnięcie wykonawcy przejmowali odpowiedzialność.

Skarżący podniósł ponadto zarzut naruszenia przepisów postępowania tj.: a. art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c., przez przypisanie skarżącej spółce obowiązku przedstawienia dowodu na zawarcie i wykonywanie umów o dzieło; b. art. 382 k.p.c., przez wydanie orzeczenia w oderwaniu od materiału dowodowego zebranego w sprawie i stwierdzenie, że strony wiązała umowa o świadczenie usług, przy równoczesnym dokonaniu przez Sądy obu instancji ustaleń faktycznych świadczących przeciwko uznaniu rozpatrywanych umów jako umów o świadczenie usług; c. art. 227 k.p.c. i art. 382 k.p.c., polegający na zupełnym pominięciu

wniosków dowodowych zgłoszonych w toku postępowania apelacyjnego; d. art. 227 k.p.c. i art. 382 k.p.c. przez Sądy obu instancji, co miało istotny wpływ na wynik sprawy, albowiem doprowadziło do oddalenia odwołania oraz apelacji płatnika; e. naruszenie kognicji przez Sąd Apelacyjny, a tym samym zasady kontradiktoryjności przez oparcie się przy rozstrzyganiu na zarzutach pozorności umów o dzieło i ich sprzeczności z naturą stosunku zobowiązaniowego, które to zarzuty nie były podnoszone przez ZUS w treści zaskarżonej decyzji wyznaczającej ramy postępowania; f. naruszenie art. 390 k.p.c., przez zupełne pominięcie przez Sąd Apelacyjny wniosku o przedstawienie Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości - czy art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w związku z art. 38 ust. 1, art. 68 ust. 1 pkt 1a i c, art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt, 2 art. 18 ust. 3, art. 20 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych daje ZUS uprawnienie do weryfikacji umów i swobodnej ich kwalifikacji wbrew woli stron, zważywszy na uregulowania zawarte w art. 2 i 7 Konstytucji RP, które to prowadzą do wniosku, iż ZUS nie jest kompetentny do wydania przedmiotowych decyzji; g. naruszenie art. 243¹ k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. mające istotny wpływ na wynik postępowania, polegające na oparciu rozstrzygnięcia i przypisaniu mocy dowodowej przedłożonej przez pełnomocnika ZUS kserokopii dokumentacji ZUS; h. naruszenie art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c. polegające na niezbadaniu sprawy pod względem formalnym i pominięciu występowania w wydanej „decyzji” wady formalnej, tj. iż decyzja nie została wydana przez organ administracyjny, czy też pracownika organu, który to by posiadał stosowne pisemne pełnomocnictwo do wydania takiej decyzji, która to wada dyskwalifikuje decyzję w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego.

Mając powyższe na uwadze, skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. co do istoty sprawy przez przyjęcie, że skarżąca ani zainteresowani w sprawie nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego za okresy wskazane w zaskarżonych decyzjach ZUS z tytułu zawarcia i wykonywania umów o dzieło oraz o zasądzenie od ZUS na rzecz skarżącej

kosztów postępowania za pierwszą i drugą instancję z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego radcy prawnego według norm przepisanych, a także o przyznanie od ZUS zwrotu kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym z niniejszej skargi kasacyjnej, w tym kosztów zastępstwa radcowskiego według norm przepisanych.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na istniejącą potrzebą wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny, w uzasadnieniu wyroku powołując się na treść artykułów Kodeksu cywilnego dotyczących umowy o dzieło i umowy o świadczenie usług, wyprowadził liczne poglądy, które przesądziły o oddaleniu apelacji, a które to stoją w sprzeczności z poglądami wyrażonymi w orzecznictwie innych sądów, w tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Skarżący wskazał kilka płaszczyzn rozbieżności wraz z orzeczeniami odmiennymi od poglądów Sądu Apelacyjnego, dotyczących: uwzględniania woli stron przy ocenie charakteru prawnego umowy, znaczenia nazwy umowy przy ocenie jej charakteru prawnego, znaczenia poddawania umówionego rezultatu sprawdzianowi na istnienie wad fizycznych przy ocenie charakteru prawnego umowy, dopuszczalności uznania za umowę o dzieło zobowiązania, którego przedmiotem jest wykonywanie szeregu powtarzalnych czynności, ciężaru dowodu, dopuszczalności uznania za umowę o dzieło zobowiązania, którego przedmiot dotyczy elementu albo części większej całości.

Nadto zdaniem skarżącego w sprawie zachodzi nieważność postępowania, bowiem Sady obu instancji nie zbadały decyzji organu rentowego pod kątem występowania wad formalnych, które to występują w niniejszej sprawie (decyzja nie została wydana przez organ administracyjny, czy też pracownika organu, który to by posiadał stosowne pisemne pełnomocnictwo do wydania takiej decyzji) i dyskwalifikują decyzję w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego. W związku z powyższym w postępowaniu zachodzi nieważność, gdyż droga sądowa była niedopuszczalna. Za nieważnością postępowania przemawia jeszcze, zdaniem skarżącego, wskazanie przez ZUS w wydanych decyzjach jako podstawy kompetencyjnej art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w związku z art. 38 ust. 1, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. a i c oraz art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 1 i 3, art. 20

ust. 1, art. 36 ust. 1, 2, 4 i 11, art. 41 ust. 1, ust. 3 pkt 1, 2, 4 i 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W ocenie skarżącego przyjęcie, iż wskazane przepisy mają kompetencyjny charakter dla organów ZUS narusza art. 2 Konstytucji, bowiem przepisy te mają na tyle ogólny charakter, iż nie zawierają podstaw do ingerencji w treść umów, zawartych zgodnie z wolą stron, ani kryteriów kwalifikacji i podstaw unieważniania zawartych przez strony umów o dzieło. Nie ma także w w/w przepisach odesłań do stosowania przez ZUS Kodeksu cywilnego i zawartych w nim konstrukcji nieważności czynności prawnych.

W ocenie skarżącego skarga kasacyjna jest również oczywiście uzasadniona. Odnosząc się do tej podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący wskazał, że „w świetle przedstawionych powyżej zarzutów zaskarżone orzeczenie i orzeczenie poprzedzające Sądu Okręgowego w S., wydają się jako wydane w wyniku oczywiście błędnej wykładni przepisu art. 627 k.c. i niewłaściwego zastosowania tego przepisu. Twierdzenie przy tym przez Sąd Apelacyjny, że umowy o dzieło sprzeciwiały się naturze stosunku zobowiązaniowego oraz były pozorne na tej podstawie, że dotyczyły jedynie części większej całości, co przesądzało o ich niesamodzielnym bycie, jest już bez głębszej analizy nietrafione i sprzeczne z powszechnie akceptowaną, przeważającą wykładnią prawa”. Podniósł również, że skarga jest oczywiście uzasadniona z uwagi na przypisanie skarżącej spółce obowiązku w zakresie ciężaru dowodu. Za oczywistą zasadnością skargi przemawia też to, że Sąd Apelacyjny przyjął, iż cechami, które przeważały w spornych umowach były cechy umowy o dzieło (umowy wykonywane na podstawie tzw. Kart Zmian, rezultat pracy weryfikowany ze względu na istnienie wad, wynagrodzenie uzależnione od osiągnięcia rezultatu, odpowiedzialność wykonawcy z tytułu rękojmi, brak stosunku zależności, wynagrodzenie z góry określone w umowie), lecz wydał orzeczenie w oderwaniu od stanu faktycznego i orzecznictwa, które to wskazuje, iż w przypadku, gdy umowy łączą w sobie elementy charakterystyczne dla umowy zlecenia i umowy o dzieło, o okoliczności jaki jest to stosunek prawny decydują cechy przeważające. Skarga jest oczywiście uzasadniona również z uwagi na okoliczność, iż Sąd Apelacyjny opart swoje rozstrzygnięcie i przypisał moc dowodową przedłożonej przez pełnomocnika ZUS kserokopii dokumentacji ZUS, podczas gdy kserokopia może być uznana za

dowód jedynie pod warunkiem poświadczenia jej zgodności z oryginałem, przeto przedstawiona przez ZUS kserokopia dokumentacji nie mogły stanowić dowodu w sprawie, jak również stanowić podstawy rozstrzygnięcia w niniejszych postępowaniach.

Organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151). O rzeczywistych rozbieżnościach w judykaturze można mówić tylko wówczas, gdy brak zgodności rozstrzygnięć dotyczy takich samych lub bardzo zbliżonych stanów faktycznych, co skarżący powinien wykazać (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 577/17, LEX nr 2497710). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319).

W ocenie Sądu Najwyższego skarżący nie zdołał wykazać występowania tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Nie wskazał, na gruncie jakich przepisów ujawniają się przywołane przez niego rozbieżności orzecznictwa, nie wyjaśnił również, na czym polega podobieństwo stanów faktycznych zapadłych rozstrzygnięć. Rzekomych rozbieżności orzecznictwa skarżący upatruje, porównując poglądy wyrażone przez Sąd Apelacyjny z poglądami wyrażonymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przy czym poglądy przypisane Sądowi Apelacyjnemu przez skarżącego nie pokrywają się z poglądami zawartymi w uzasadnieniu wyroku, a przywołane orzeczenia Sądu Najwyższego bądź nie dotyczą umowy o dzieło, bądź zapadły w całkowicie odmiennym stanie faktycznym.

Odnosząc się do nieważności postępowania, zauważyć należy, że każda wydana przez ZUS decyzja musi spełniać wymogi przewidziane w art. 107 § 1 k.p.a., a mianowicie powinna zawierać następujące elementy: oznaczenie organu administracji publicznej, datę wydania, oznaczenie strony lub stron, powołanie podstawy prawnej, rozstrzygnięcie, uzasadnienie faktyczne i prawne, pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie, podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania decyzji, pouczenie o dopuszczalności wniesienia powództwa, sprzeciwu od decyzji lub skargi oraz wysokości opłaty, a także możliwości ubiegania się przez stronę o zwolnienie od kosztów albo przyznanie prawa pomocy. Elementem decyzji nie jest pisemne pełnomocnictwo do jej wydania, stąd też nieuzasadnione jest twierdzenie skarżącego o występowaniu wady formalnej decyzji, uzasadniającej jej wyeliminowanie z obrotu.

Odnosząc się do drugiej okoliczności świadczącej, zdaniem skarżącego, o nieważności postępowania, należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który stwierdza podleganie ubezpieczeniu społecznemu, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia wskazujące na charakter stosunku prawnego, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty jej charakter i istniejący tytuł ubezpieczenia. Ustalenie, że między stronami umowy o dzieło zachodzą stosunki polegające na wykonywaniu za wynagrodzeniem usług odpowiadających

umowom nazwanym, zdefiniowanym w art. 734 i 758 k.c. lub właściwych umowom, do których - stosownie do art. 750 k.c. - stosuje się przepisy o zleceniu, nakazuje wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 z zastosowaniem art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 13 pkt 2 o systemie ubezpieczeń społecznych (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2014 r., II UK 454/13, LEX nr 1495840; z dnia 1 lutego 2017 r., I UK 81/16, LEX nr 2242159; z dnia 10 stycznia 2017 r., II UK 518/15, LEX nr 2209108 i z dnia 13 stycznia 2016 r., III UK 53/15, LEX nr 1984624).

Chybiony jest również zarzut oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365).

Jeżeli chodzi o pierwszą okoliczność mającą przemawiać za oczywistą zasadnością skargi, skarżący upatruje jej „w świetle przedstawionych powyżej zarzutów”. Tymczasem zauważyć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2016 r., I PK 59/16, LEX nr 2160130; z dnia 10 marca 2016 r., II CSK 10/16, LEX nr 2009500; z dnia 26

lutego 2016 r., V CSK 518/15, LEX nr 2015640 i z dnia 24 września 2015 r., II PK 27/15, LEX nr 2019527).

Druga z okoliczności przemawiających za oczywistą zasadnością skargi odnosi się do kwestii ciężaru dowodu, która została przez skarżącego przytoczona również jako przemawiająca za potrzebą wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Zauważyć należy, że Sąd Najwyższy stoi na stanowisku o niedopuszczalności łączenia tych dwóch podstaw przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Co jest sporne, nie może być oczywiste (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2016 r., I UK 466/15, LEX nr 2159122; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2014 r., V CSK 383/13, LEX nr 1771724). Dodać do tego trzeba, że rozkład ciężaru dowodu (art. 6 k.c.) ma w postępowaniu cywilnym znaczenie wówczas, gdy istotne fakty nie zostaną udowodnione. Wówczas konsekwencje procesowe tego ponosi strona, na której dowód spoczywał. Jeżeli istotne fakty są ustalone, to podlegają ocenie z punktu widzenia przepisów prawa materialnego, niezależnie od tego, która ze stron podjęła w tym zakresie inicjatywę dowodową (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 223/07, LEX nr 442836). W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy uznał zaś, na podstawie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, że zainteresowany jako osoba wykonująca u płatnika składek pracę na podstawie umowy o świadczenie usług podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach wskazanych w decyzji. Uznał również, że materiał dowodowy zgromadzony na dzień zamknięcia rozprawy jest w pełni wystarczający do wydania rozstrzygnięcia w sprawie.

Odnosząc się do pozostałych dwóch okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność, zauważyć należy, że skarżący nie wskazał, w naruszeniu jakich przepisów jej upatruje. Tymczasem dla stwierdzenia, że w sprawie tak rozumiana przesłanka wystąpiła, skarżący powinien wskazać konkretne, naruszone przez sąd przepisy, a także powinien przytoczyć odpowiednie argumenty wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały, jego zdaniem, w tak ewidentny sposób naruszone (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120).

Biorąc to pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

postanowił jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c.